चतुत्थो पाठो ।

राहुल सुत्तं ।

पालि तिपिटकात 'सुत्तनिपात' नावाचा प्राचीन गाथांचा एक संग्रह असून तो 'सत्तपिटका'च्या 'खुद्दकनिकाया'त समाविष्ट केला आहे.

प्रस्तुत सुत्तामधून तथागत बुद्धांनी आयुष्मान राहुलला सांसारिक कामना व इच्छा-आकांक्षांना दूर सारून निब्बाण (निर्वाण) प्राप्त करण्याच्या हेतूने सतत उद्योगी आणि प्रयत्नशील राहण्याचा उपदेश केला आहे.

बुद्धः – "कच्चि अभिण्हसंवासा, नावजानासि पण्डितं ।
उक्काधारो मनुस्सानं, कच्चि अपचितो तया" ॥१॥

राहुलः – "नाहं अभिण्हसंवासा, अवजानामि पण्डितं ।
उक्काधारो मनुस्सानं, निच्चं अपचितो मया" ॥२॥

बुद्धः – "पञ्च कामगुणे हित्वा, पियरूपे मनोरमे ।
सद्धाय घरा निक्खम्म, दुक्खस्सन्तकरो भव ॥३॥

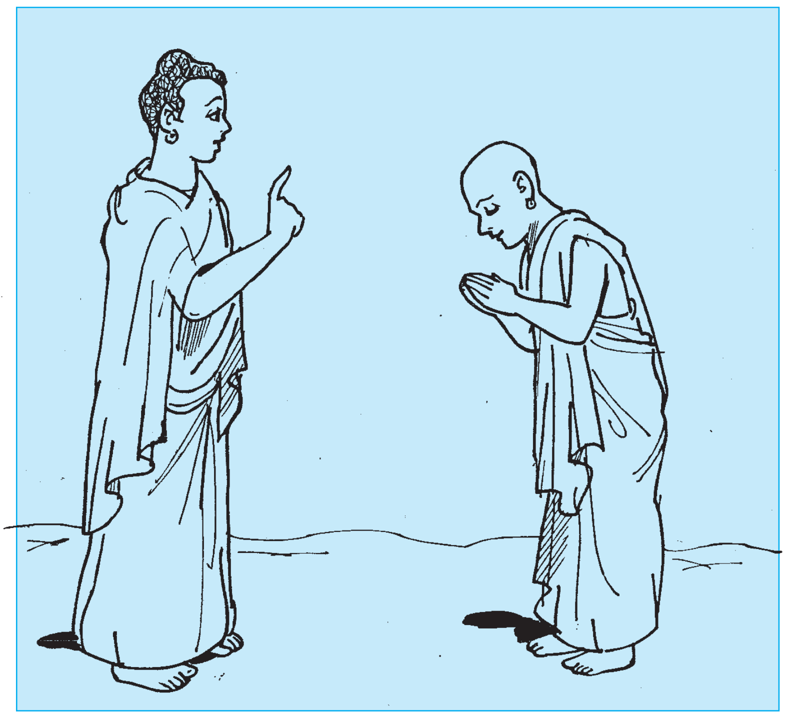

मित्ते भजस्सु कल्याणे, पन्तं च सयनासनं ।
विवित्तं अप्पनिग्घोसं, मत्तञ्ञू होहि भोजने ॥४॥

चीवरे पिण्डपाते च, पच्चये सयनासने ।
एतेसु तण्हं माकासि, मा लोकं पुनरागमि ॥५॥

संवुतो पातिमोक्खस्मिं, इन्द्रियेसु च पञ्चसु ।
सति कायगता त्यत्थु, निब्बिदाबहुलो भव ॥६॥

निमित्तं परिवज्जेहि, सुभं रागूपसञ्हितं ।
असुभाय चित्तं भावेहि, एकग्गं सुसमाहितं ॥७॥

अनिमित्तं च भावेहि, मानानुसयमुज्जह ।
ततो मानाभिसमया, उपसन्तो चरिस्ससी" ति ॥८॥

(संदर्भग्रंथ – सुत्तनिपातो – चूळवग्गो)

सद्दत्थ (शब्दार्थ)

उक्क (स्त्री.) – मशाल, उल्का, प्रदीप
निक्खम्म (पू.क्रि.) – गृहत्याग करून, घरातून निघून जाऊन, घर सोडून
मत्तञ्ञू (वि.) – मात्रज्ञ, प्रमाण कळालेला, मात्रा जाणणारा
पञ्चकामगुण (पुं.) – पाच इंद्रियसुखे
अन्तकर (वि.) – शेवट करणारा
विवत्त (वि.) – एकटा, एकांतात
पच्चय (पुं.) – हेतू, कारण, उद्देश

मा - (अ.) - नको, नाही
परिवज्जेहि (आ.दु.ए.व) - त्याग कर, दूर ठेव
चरिस्ससि (चरति, क्रि.) - विचरण करशील
मा लोकं पुनरागमि - पुन्हा या जगात येऊ नकोस
अनिमित्तं - निब्बाण, निर्वाण

अभ्यास

१. खालील प्रश्नांची मराठीमध्ये उत्तरे लिहा.

(१) तथागत बुद्धाने राहुलला कोणता प्रश्न विचारला ?

(२) तथागत बुद्धाने राहुलला कोणता उपदेश केला ?

टिपणे

- मनाची एकाग्रता, इंद्रियांवर नियंत्रण कसे करावे.
- वयवृद्धत्वापेक्षा ज्ञानवृद्धत्व मोठे आहे. यासाठी सतत प्रयत्नशील राहणे.

★ ★ ★